

МІЖ ФАЛЬШУВАННЯМ І ПРИХИЛЬНІСТЮ. ПОЛЬСЬКИЙ ПОГЛЯД З ЛОНДОНА НА СТАНИСЛАВІВ І СТАНИСЛАВІВЦІВ

Багатосюжетна збірка історії Станиславова точно буде неповною, якщо ми не зважатимемо на великий (інколи переобтяжений різними прізвищами і реґаліями...) інформативний опис минувшини міста поляка Каміля Баранського. Про цього історика-краєзнавця, нашого сучасника ми майже нічого не знаємо. Найімовірніше, він – дослідник 1980-х років, таким постає й у сучасних галицько-краєзнавчих виданнях. Власне тоді, 1988 р. у Лондоні друком з'явилася ошатна книжка під промовистою назвою «Колишні воїни, хлібороби, хасиди... Розповіді про землю Стрийсько-Станиславівсько-Коломийську». Тут ми знайдемо тексти і про Стрий, і про Станиславів, і про Коломию. До честі коломиївців, їх вони переклали і прокоментували ще в 1990-х...

Оминаючи видимі позитиви власне «станиславівського» тексту, одразу ж відзначмо дещо інший авторський погляд на нашу історію. З одного боку, це свідоме пропагування польськості та особливо Другої Речі Посполитої (держави поляків на відтинку між Першою і Другою світовими війнами), а з іншого – цілком несподіване для непольського читача трактування національно-визвольної боротьби українців (вставки про створення УПА та дивізії «Галичина» – назагал нейтральні). Тим більше, що текст К. Баранського можна (що і зроблено) розділити на два великі блоки – до і після 1919 р. Тут, очевидно, і криється загадка для сучасного читача-українця: чому саме 1919-й є тим вододілом, рубіконом, який і автор, і читач мусять перейти разом? А йдеться тут авторові передусім про чітке маркування хронотопу, коли наші етнічні землі знову опинилися під польською займанщиною, на що погодилися всі тогочасні цивілізовані народи та їхні уряди. Відтак почалася славетна, без перебільшення, доба будівництва національної держави для поляків і важка та суперечлива – для галицьких українців. Тому не можна приховувати від сучасного читача цілком дивних і, певна річ, недоречних (як на серйозного автора) пасажів про політичне і громадянське рівноправ'я «чужих» (українців, жидів та інших) з поляками саме в 1919–1939 рр. Тим гірше для автора, який, «доводячи» це, наводить аж десять аргументів на користь власної думки про нібито реальні права національних меншин (нагадаймо, що саме

українці були найчисельнішою такою меншиною – до речі, на власних етнічних землях...). А правда була іншою, за що авторові слід було б посоромитися за однобічне і прямолінійне твердження, що Друга Річ Посполита була прикладом цивілізованої країни, яка визнавала права етнічних меншин і всіляко їм сприяла. Йдеться-бо не тільки про сумнозвісні пацифікації 1930-х років («умиротворення» українського населення), знищення його політичних, релігійних і культурних інституцій, а й про творення атмосфери страху й ненависті до всіх «чужих», у т. ч. й українців, а за нами і жидів та інших народів.

Не будемо зупинятися на історичному екскурсі «до 1919-го» чи більше – його аналізі. Його можна читати, використовуючи всі дотепер надруковані в нашій серії видання. Автор попросту переказує їх на власний розсуд, роблячи знаковими ті події та осіб, які давно стали хрестоматійними для поляків кресів східних, між тим і Станиславова, однак не для українців. Автор знову і знову стає на вже давно забуті граблі а ля Баронч – думалося, що їх давно закинули в стодолу. Про «наш» і «ваш» Станиславів. Та ні. На превеликий жаль, ми можемо тільки констатувати за давненьку болячку польської історіографії – бачити українство й українську історію через власні чорно-білі окуляри. А виявилось, що такі спільна історія всіх мешканців Станиславова і цілого західноукраїнського регіону – багатосюжетна і кольорова. І цілком можливо, що поміж кольоровою гамою перебуває істина нашої спільної історії – українсько-польсько-жидівсько-вірменського міста-фортеці, такої собі Галицької Месопотамії (між обома Бистрицями) з вавилоном народів та релігій...

Історію не повертають як річкові русла за советських часів, а книжки, які творять сучасні міфи про минуле, зазвичай не переписують під догоду тим чи іншим режимам, кращим чи гіршим. Тому навчитися читати і про «чужих», і про «своїх», читати з розумом, навіть поміж рядків неправди і фальсифікацій, – найбільше бажання сучасних станиславознавців...

Тим паче, що привід до читання завжди був, є і буде: чимало наших сучасників і нині не знає історії Івано-Франківська чи в цілому власної держави, в якій уже народилися, а є й такі, які в громадських місцях краще питимуть пиво, куритимуть чи лузатимуть насіння на ще царську бруківку, аніж зацікавляться «ділами давно минулими» і з'ясують, чиїх дідів-прадідів вони нащадки...

Гадаємо, що серія «Моє місто» дасть почин до написання справжньої, не міфічної чи віртуальної, підювілейної історії Івано-Франківська і що його істориком і справжнім містознавцем стане амбітна, охоча до знань і пошуків в архівах, особистість. І власне тоді погляду з такого собі умовного Лондона не буде, його просто ніхто не потребуватиме...

Іван Монолатій